

Knjiga je opremljena iscrpnim pregledom literature i arhivskog gradiva, kazalima imena i mjesta, te opširnim sažecima na engleskom i talijanskom. Kao prilog, uvršteno je nekoliko cjelovitih zapisnika iz istražnih postupaka koje je vodila mletačka inkvizicija. Napisano jasno i pregledno, ovo djelo nesumnjivo zaslužuje da pronade put do šireg kruga čitatelja.

Relja Seferović

Lovorka Čoralić, *Iz prošlosti Boke: odabrane teme*. Samobor: Meridijani, 2007., 306 str.

Deseta knjiga Lovorke Čoralić, povjesničarke posvećene obradi tema vezanih uz jadranske migracije, u većoj je mjeri usredotočena na prošlost jednog prostora, ljudi koji su ga naseljavali i ljudi koji su se iz njega iseljavali. Ova je knjiga u prvom redu posvećena životu bokokotorskih Hrvata, istaknutim duhovnim i svjetovnim osobama s tog prostora, te migracijama iz Boke u Mletke u razdoblju od 15. do 17. stoljeća. Teme su u knjizi obrađene problemski i u velikoj mjeri predstavljaju rezultate ranijih autoričinih istraživanja, razasute po brojnim radovima u hrvatskoj, crnogorskoj i slovenskoj periodici.

U uvodnome dijelu knjige (str. 9-20) autorica daje osvrt na dosadašnje rezultate historiografije, posebno hrvatske, o prošlosti hrvatske zajednice u Boki, te upozorava na nerazmjer između obilja sačuvane arhivske građe i slabe zastupljenosti bokeljskih tema u historiografiji. No, ne zaustavlja se samo na prikazu stanja i kritici, već donosi i smjernice za daljnja istraživanja. Na temelju dosad iskazane autoričine upornosti i temeljitosti u istraživanjima, za očekivati je da predstavljene smjernice neće ostati na papiru, već će u skoroj budućnosti rezultirati većim brojem novih radova.

Knjiga je koncipirana u tri odijeljene, ali tematski i sadržajno povezane cjeline, unutar kojih se grana više poglavlja i potpoglavlja. Prva od tih cjelina nosi naslov "Iz društvene i vojne povijesti Boke" (21-74). U njoj je posebna važnost dana udjelu Bokelja, kako pojedinaca,

tako i značajnih obitelji, u mletačko-turskim ratovima u 17. stoljeću. Prema zaključku autorice, "upravo je taj vojno-pomorski angažman, višestruko iskazan sudjelovanjem bokeljskih postrojbi na bojištima od Jadrana do Levanta, pridonio ugledu bokeljskih gradova (posebno je istaknut primjer Perasta), a u konačnici je kapitaliziran na općoj (uzdizanje bokeljskih gradića u samostalne komune, brojne gospodarske povlastice i dr.) i pojedinačnoj (dodjeljivanje brojnih odličja i naslova zaslužnim pojedincima) razini. Upravo u to doba, bremenito teškim i dugotrajnim ratovima, Boka kotorska gradi preduvjete za gospodarski i kulturni prosperitet u XVIII. stoljeću" (21). Cjelina obuhvaća četiri istraživačka priloga, od kojih je prvi posvećen povijesti Boke u vrijeme Morejskoga rata (1684-1699), drugi uložiti Peraštana u mletačko-turskim ratovima (15-17. st.), treći *kavaljerima* iz kotorskog plemićkog roda Bolica, a četvrti admiralu Bokeljske mornarice Tripunu Lukoviću iz Prčnja.

Druga je cjelina posvećena vjerskom životu i nekim istaknutim duhovnim osobama (75-137). Povijest Boke obiluje znamenitim duhovnim osobama, a u ovoj knjizi posebno su obrađeni životopisi trojice duhovnih uglednika. Riječ je o Kotoraninu Mihovilu Cisilli, opatu Sv. Jurja pred Perastom (1605-1647), Peraštaninu Andriji Zmajeviću, barskom nadbiskupu i crkvenom piscu (1628-1694), te kotorskom biskupu Marku Antunu Gregorini (1735-1815). Ove su osobe svojim djelovanjem bile povezane i sa širim istočnojadranskim prostorom, pa njihovi životopisi ukazuju i na značaj koji je bokeljski prostor imao za hrvatsku povijest u cjelini. Uz životopise, obrađene su i njihove oporuke, koje su u sva tri slučaja objavljene kao priloge. Zadnji dio ove cjeline posvećen je vezama duhovnih osoba iz Kotora s Mlecima.

Uloga Bokelja u životu hrvatske zajednice u Mlecima i u životu Mletaka općenito, detaljnije je obrađena u poglavlju "Bokelji u Mlecima" (138-246). Proces iseljavanja iz Boke u Mletke od srednjega vijeka do suvremenog doba osvjetljavaju brojni arhivski izvori. Važno je napomenuti da su Kotorani u Mlecima bili najbrojnija zavičajna skupina hrvatskih iseljenika,

a po imovini i statusu ujedno i najelitniji dio te dijaspore. Mnogi su bokeljski kapetani i trgovci igrali značajnu ulogu u životu Mletaka, a upravo su Bokelji bili utemeljitelji i predvodnici ugledne hrvatske bratovštine Sv. Jurja i Tripuna. Prvi od priloga u ovom dijelu obrađuje iseljavanje iz Herceg-Novoga u Mletke, a drugi ulogu rodova iz Dobrote u životu bratovštine Sv. Jurja i Tripuna. U trećem nas autorica upozna je s predstavnicima hrvatske iseljeničke elite, bokeljskim supružnicima Stjepanom Tartarom i Helenom Bojko (16. st.). Ovo poglavlje zatvara prilog u kojem je predstavljen ugledni dobrotorski kapetan, trgovac i mecena, Pavao Đurov Kamenarović (1696-1787). Završni dio knjige čine zaključci na hrvatskom, engleskom i talijanskom jeziku (233-246), a knjiga je opremljena i popisima izvora i literature (247-269), te kazalima osoba, toponima i etnonima (270-303).

Knjiga Lovorke Čoralčić *Iz prošlosti Boke* možda ne predstavlja jedinstvenu i zaokruženu cjelinu, ali skreće pozornost upravo na one teme koje su bez pravog razloga dosad bile zanemarene u historiografiji, na teme koje oslikavaju vrlo bogat i zanimljiv život kraja bremenita vjerskim i etničkim gibanjima, sukobima, susretima i prožimanjima. Boka kotorska doista je područje prevrijedne baštine koja svojim znatnim dijelom pripada hrvatskoj povijesti i kulturi, a ova knjiga predstavlja niz izuzetnih minijatura koje barem dio te baštine nastoje oti zaboravu.

Zdravka Jelaska Marijan

Povijesni prilozi 33 (2007), Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 394 str.

U izdanju Hrvatskog instituta za povijest u Zagrebu je krajem 2007. godine objavljen trideset i treći po redu broj časopisa *Povijesni prilozi* u kojem se nalazi osam izvornih znanstvenih radova, dva pregledna i jedan stručni rad.

Prvi je rad "Pop Tjehodrag i njegov natpis" (str. 9-32) troje autora, Marije Marić, Marinke Šimić i Ante Škegre. U njemu je riječ o natpisu pisanom nacrkvenoslavenskome jeziku hrvatske redakcije, na kojem se spominje pop Tjehodrag

i njegovih pet umorenih sinova. Natpis je pronaden 2003. godine tijekom sustavnih arheoloških istraživanja na lokalitetu jugozapadno od Livanjskog polja i jedan je od najstarijih natpisa pisanih hrvatskom ćirilicom. Autori, koji su i sami sudjelovali u arheološkim istraživanjima tog epigrafičkog spomenika, analiziraju jezik i grafiju te donose transliteraciju, transkripciju i prijevod teksta natpisa na suvremeni hrvatski jezik.

U radu "O položaju i funkciji župana u hrvatskim srednjovjekovnim vrelima od 9. do 16. stoljeća" (33-102) Franje Smiljanića analizira se položaj župana u sklopu Hrvatskog Kraljevstva u ranom srednjem vijeku. Kroz prizmu crkvenih i političkih zbivanja u to doba također se iznosi značaj koji su župani imali kao obnašatelji visoke državne časti, jer su predstavljali kraljeve odanike (*fideles*) i kao takvi mogli ubirati poreze i odlučivati o pravnim pitanjima u zemlji. Na temelju saznanja iz izvora (poput Ljetopisa popa Dukljanina ili Supetarskog kartulara) analiziraju se i druge časti koje su imali župani. Također se sagledava položaj kraljevskoga župana u vrijeme ugarsko-hrvatskih kraljeva, njihova uloga u kneževskim vlastelinstvima, gradskim komunama, seoskim bratovštinama i biskupskim vlastelinstvima. Ugled koji su župani imali u to vrijeme autor je prikazao kroz simbol relikvijara ninskih župana, koji nije samo označavao ugled te službe, već i bio pokazateljem društvenog položaja župana-vlastelina prema onima koji su mu bili podređeni.

"Socijalna topografija Trogira u 14. st." (103-193) rad je troje autora, Mladena Andreisa, Irene Benyovsky Latin i Ane Plosnić Škarić. To je nastavak njihova istraživanja društvenih okolnosti u Trogiru u 13. st. Cilj im je analizu povezati i sa sačuvanim dokumentima iz 15. st. Autori iznose materijalnu sačuvanost izvora i strukturu promatrane građe. Donose sliku demografskih gibanja u 14. st. te vrstu nekretnina u gradu Trogiru i njegovoj okolici kroz imovinsko-pravni aspekt i utjecaj političkih prilika na posjedovne odnose u to doba. U dodatku rada nalaze se dosad objavljeni i neobjavljeni dokumenti iz 14. st. koji spominju nekretnine u Trogiru, i to samo oni dijelovi koji su analizirani u radu.